

Stelian STANCU

Analiza Datelor în mediul R

Teorie și aplicații

Colecția
Cibernetică

Editura ASE
București
2022

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Copyright © 2022, Editura ASE

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

Editura ASE

Piața Romană nr. 6, sector 1, București, România

cod 010374

www.ase.ro

www.editura.ase.ro

editura@ase.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STANCU, STELIAN

Analiza Datelor în mediul R : teorie și aplicații / Stelian Stancu. –
București : Editura ASE, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-34-0417-7

005

Editura ASE

Redactor, tehnoredactor și copertă: Claudia-Marinela Dumitru

Autorul își asumă întreaga responsabilitate pentru: ideile exprimate, corectitudinea științifică, originalitatea materialului și sursele bibliografice menționate.

Cuprins

Despre autor	15
Cuvânt-înainte.....	17
Capitolul 1	
Introducere în Analiza Datelor în contextul Data Science	
Aspecte teoretice generale privind analiza datelor	19
1.1 Știința datelor (Data Science)	19
1.2 Analiza datelor (Data Mining)	19
1.3 Analiza de text (Text Mining).....	21
1.4 Prelucrarea limbajului natural (NLP – Natural Language Processing).....	22
1.5 Tipuri de analiză / Analytcs	22
1.6 Clasificarea metodelor de Analiză a Datelor	22
1.7 Preprocesarea și standardizarea datelor, utilizând mediul R.....	24
1.7.1 Normalizarea datelor utilizând pachetul reshape, funcția rescaler	24
1.7.2 Normalizarea datelor utilizând pachetul clusterSim, funcția data.Normalization	26
Capitolul 2	
Reprezentări, descriptori și metrici la nivelul datelor multidimensionale	28
2.1 Reprezentarea datelor multidimensionale primare.....	28
2.1.1 Matricea observațiilor (obiectelor, indivizilor).....	28
2.1.2 Matricea sau tabelul de contingență.....	28
2.1.3 Matricea sau tabelul de proximitate	29
2.2 Descriptori și metrici la nivelul datelor multidimensionale.....	29
2.2.1 Descriptori și metrici în spațiul indivizilor	29
2.2.2 Descriptori și metrici în spațiul variabilelor	30
2.2.2.1 Matrice centrată (matricea observațiilor centrate).....	30
2.2.2.2 Matricea datelor (observațiilor) standardizate.....	30
2.2.2.3 Matricea de covarianță	30
2.2.2.4 Matrice a corelațiilor (matrice de corelație).....	30
2.3 Schimbarea de variabilă în analiza datelor.....	31
2.3.1 Schimbarea de variabilă prin schimbarea structurii.....	31
2.3.2 Schimbarea de variabilă prin codificare	31
2.4 Măsuri de similaritate/disimilaritate. Metrici și ultrametrici	32
2.4.1 Definirea noțiunilor de bază	32
2.4.2 Măsuri de similaritate/disimilaritate în cazul variabilelor cantitative.....	32
2.4.3 Reprezentări grafice și metrici suplimentare	35
2.4.4 Măsuri de similaritate/disimilaritate între grupe de indivizi.....	36

Capitolul 3**Metode de învățare nesupervizată și supervizată**

(Analiza în componente principale – ACP)	39
3.1 Metode aplicate în analiza datelor.....	39
3.2 Metode de învățare nesupervizată.....	41
3.2.1 Analiza în componente principale (ACP). Prezentarea teoretică a metodei ACP.....	41
3.2.2 Aplicație privind analiza în componente principale (ACP) folosind mediul de programare R.....	50
3.2.2.1 Încărcarea pachetelor necesare analizei, în mediul R.....	50
3.2.2.2 Pregătirea datelor	51
3.2.2.3 Valori proprii/vectori proprii/varianțe.....	52
3.2.2.4 Prezentarea metodei ACP/PCA.....	53
3.2.2.5 Vizualizarea și interpretarea datelor și rezultatelor obținute.....	57
3.2.2.6 Funcții PCA încorporate în R.....	57
3.2.2.7 Proporția de variație explicată la nivel de ACP/PCA.....	60
3.2.2.8 Stabilirea numărului optim de componente principale într-un model.....	61

Capitolul 4

(Analiza factorială – AF)	63
4.1 Introducere.....	63
4.2 Definiții și aplicații majore ale analizei factoriale (AF).....	64
4.3 Modele de analiză factorială	66
4.4 Probleme fundamentale ale analizei factoriale (AF).....	68
4.5 Condiții preliminare	71
4.6 Structura generală a modelului factorial	72
4.7 Descompunerea variabilității spațiului inițial	75
4.7.1 Spațiul factor și exprimarea conținutului său informațional.....	75
4.7.2 Componentele varianței	76
4.8 Configurația factor și structura factor	78
4.8.1 Definierea configurației factor.....	78
4.8.2 Definierea structurii factor	78
4.9 Calculul scorurilor factoriale	79
4.10 Criterii de alegere a numărului de factori	80
4.10.1 Criteriul procentului de acoperire	80
4.10.2 Criteriul lui Kaiser	81
4.10.3 Criteriul "granulozității"	81
4.11 Aspecte problematice ale analizei factoriale (AF).....	81
4.12 Aspecte analitice ale analizei factoriale	81
4.13 Aplicație privind Analiza factorială (AF)	85
4.13.1 Introducere.....	85
4.13.2 Încărcarea pachetelor necesare	86
4.13.3 Datele utilizate	86

4.13.4 Descrierea datelor	87
4.13.5 Evaluarea factoriabilității datelor.....	87
4.13.5.1 Testul Bartlett, de sfericitate	88
4.13.5.2 Testul KMO	88
4.13.6 Determinarea numărului de factori de extras/comuni.....	89
4.13.6.1 Scree plot-ul	89
4.13.6.2 Analiza paralelă.....	90
4.13.7 Realizarea analizei factoriale	91
4.13.7.1 Factorizarea axei principale (analiza factorilor comuni).....	91
4.13.7.2 Analiza în componente principale.....	95
4.13.8 Concluzii finale.....	97

Capitolul 5

Analiza factorială a corespondențelor – AC	98
5.1 Introducere	98
5.2 Analiza factorială a corespondențelor simple	99
5.3 Matricea sau tabelul de contingență.....	100
5.4 Analiza bivariată a corespondențelor	101
5.4.1 Aspecte generale.....	101
5.4.2 Analiza în componente principale a matricei de inerție.....	102
5.5 Analiza factorială a corespondențelor multiple (Analiza Omogenității – HOMALS)	104
5.6 Analiza factorială a corespondențelor multiple în mediul R. Aplicație	105
5.6.1 Aspecte generale	105
5.6.2 Rezumatul datelor	107
5.6.3 Vizualizarea și interpretarea ieșirilor ACM	111
5.6.4 Valori proprii/variații și scree plot	112
5.6.5 Calitatea reprezentării variabilelor categoriale	118
5.6.6 Graficul indivizilor	124
5.6.7 Descrierea dimensiunii	129
5.6.8 Utilizarea funcției plotellipses(), din pachetul FactoMineR	133

Capitolul 6

Învățarea automată nesupervizată, supervizată și semisupervizată în mediul R	137
6.1 Introducere	137
6.2 Învățarea automată versus programarea	137
6.3 Aspecte teoretice generale	138
6.4 Tipuri de învățare automată	140
6.4.1 Învățarea automată supervizată/supravegheată (Supervised Machine Learning)	140
6.4.2 Învățarea automată nesupervizată/nesupravegheată (Unsupervised Machine Learning)	141

6.4.3 Învățarea automată semisupervizată/semisupravegheată sau prin reîntărire (de consolidare).....	143
6.5 Învățarea automată (ML) – o abordare pentru realizarea inteligenței artificiale.....	144
6.5.1 Aspecte generale.....	144
6.5.2 Învățarea automată (ML) – rol de clasificator de obiecte.....	145
6.6 Învățarea profundă/complexă (DL) – o tehnică pentru implementarea învățării automate (ML).....	147
6.7 Extragerea automată a caracteristicilor relevante, utilizând învățarea profundă/complexă (DL).....	148
6.8 Exemple de aplicare a învățării profunde/complexe (DL).....	149
6.8.1 Detectarea obiectelor.....	149
6.8.2 Analiza de text.....	149
6.8.3 Traducerea automată.....	150
6.8.4 Generarea imaginilor pentru legendă (subtitrarea imaginilor).....	150
6.8.5 Recunoașterea entităților definite.....	150
6.9 Algoritmi de învățare nesupervizată/nesupravegheată.....	150

Capitolul 7

Învățarea nesupervizată

Analiza de tip cluster și algoritmi de clusterizare în mediul R.....	152
7.1 Analiza cluster – aspecte generale.....	152
7.1.1 Introducere.....	152
7.1.2 Scopul analizei cluster.....	152
7.1.3 Încărcarea pachetelor de bază în mediul R.....	152
7.2 Metoda <i>k-mean clustering</i> sau algoritmul <i>centrului mobil</i>	153
7.2.1 Aspecte generale.....	153
7.2.2 Pregătirea datelor.....	154
7.2.3 Metoda propriu-zisă.....	156
7.2.4 Măsurarea calității unei partiții <i>k-mean</i>	161
7.2.5 Pașii pentru implementarea <i>k-mean clustering</i> pe datele iris.....	162
7.3 Metode de grupare ierarhică (Hierarchical Clustering Algorithms).....	166
7.3.1 Aspecte generale.....	166
7.3.2 Pregătirea datelor.....	166
7.3.3 Metoda propriu-zisă (alomerativă).....	168
7.3.4 Lucrul cu dendrograme.....	176
7.4 Determinarea numărului optim de clustere în cazul metodei <i>k-mean clustering</i>	179
7.4.1 Metoda cotului.....	179
7.4.2 Metoda siluetei medii.....	182
7.4.3 Metoda statisticii gap.....	184
7.4.4 Extragerea rezultatelor.....	186

7.5 Determinarea numărului optim de clustere în cazul metodelor de grupare ierarhică (Hierarchical Clustering Algorithms).....	189
7.5.1 Metoda cotului	189
7.5.2 Metoda siluetei medii	190
7.5.3 Metoda statisticii gap	191
7.6 Alegerea celui mai bun dintre algoritmi de clustering	191
7.7 Analiza cluster Top 50 melodii Spotify – 2019	194
7.7.1 Analiza explorativă a bazei de date	194
7.7.2 Selectarea variabilelor	197
7.7.3 K-means clustering	198
7.7.4 Analiza în componente principale	199
7.7.5 Combinarea PCA cu K-Means	203

Capitolul 8

Învățarea supervizată

Algoritmi de clasificare a datelor în mediul R.....	206
8.1 Introducere	206
8.2 Regresia logistică	206
8.2.1 Regresia logistică binomială.....	206
8.2.2 Regresie logistică multinomială	209
8.2.3 Regresie logistică ordinală.....	209
8.2.4 Regresie logistică în R cu glm	209
8.3 Clasificatorul naiv Bayesian (Naive Bayes)	217
8.4 Algoritmii K-vecini apropiati (K-Nearest Neighbors Classification-KNN)	221
8.4.1 Funcționarea algoritmului KNN	221
8.4.2 Aplicații	223
8.5 Random Forest – ca algoritm de clasificare.....	236

Capitolul 9

Suport vectori mașină (SVM) în mediul R	241
9.1 SVM – aspecte generale.....	241
9.1.1 Introducere.....	241
9.1.2 Încărcarea pachetelor suplimentare, necesare pe lângă pachetul de bază din mediul R	241
9.2 Metoda SVM folosită în clasificarea simplă (booleană).....	242
9.2.1 SVM – clasificator liniar. Construirea modelului și prezentarea clasificatorului de marjă maximă	242
9.2.2 SVM – clasificator neliniar.....	245
9.3 Metoda SVM folosită în clasificarea multiplă (cel puțin 3 variabile).....	248
9.4 Metoda SVM aplicată setului de date producția	251
9.4.1 Pregătirea datelor pentru aplicarea SVM.....	251
9.4.2 Prelucrarea propriu-zisă a datelor utilizând SVM	253

Capitolul 10

LDA (Linear Discriminant Analysis) versus PCA (Principal Component Analysis), rol în clasificarea și reducerea dimensionalității datelor	257
10.1 LDA ca tehnică de reducere a dimensionalității și totodată	
un algoritm de clasificare.....	257
10.1.1 Introducere în LDA.....	257
10.1.2 Analiza discriminant liniară (LDA) – utilizarea funcției lda()	258
10.1.3 Aplicarea funcției lda() pe setul de date "iris"	258
10.1.4 LDA ca algoritm de clasificare.....	265
10.1.5 LDA ca tehnică de reducere a dimensionalității	266
10.1.6 Rezultate comparative obținute din cele două abordări.....	268
10.2 PCA ca tehnică de reducere a dimensionalității și totodată	
un algoritm de clasificare.....	268
10.2.1 Introducere în PCA	268
10.2.2 PCA ca algoritm de clasificare	268
10.2.3 Structura spațiului componentelor principale	269
10.2.4 Coduri R în spațiul componentelor principale.....	270

Capitolul 11

Rolul rețelelor neuronale în clasificare folosind programarea R	275
11.1 Aspecte generale	275
11.2 Construirea, antrenarea/testarea, predicția și validarea unei RNA	
utilizând mediul R	276
11.3 Implementarea în R a clasificării (învățării supervizate)	284
11.4 Construirea unui clasificator, folosind biblioteca neuralnet în mediul R.....	294
11.4.1 Despre pachetul neuralnet.....	294
11.4.2 Pașii de construire a unei rețele neuronale artificiale (RNA)	
utilizând pachetul neuralnet.....	295
11.4.3 Implementarea unei rețele neuronale în mediul R	
utilizând pachetul neuralnet fără normalizarea datelor.....	297
11.4.3.1 Instalarea pachetului necesar.....	297
11.4.3.2 Crearea unui set de date de antrenare/instruire	298
11.4.3.3 Construirea unui clasificator, folosind biblioteca neuralnet	298
11.4.3.4 Reprezentarea grafică a unei rețele neuronale	298
11.4.3.5 Crearea unui set de date de testare	299
11.4.3.6 Previzionarea rezultatelor pentru setul de testare	299
11.4.3.7 Convertirea probabilităților în clase binare	299
11.5 Învățarea automată nesupravegheată în RNA	299

Capitolul 12

Învățarea automată (ML)

și algoritmi de tip Machine Learning în mediul R	302
12.1 Pașii de pregătire și aplicare a învățării automate (ML) pe un set de date....	302
12.1.1 Instalarea pachetelor de lucru și a seturilor de date	302
12.1.1.1 Instalarea pachetelor de lucru și a seturilor de date inițiale.....	302
12.1.1.2 Crearea setului de date de validare.....	302
12.1.2 Rezumatul statistic al setului de date, summary()	302
12.1.3 Vizualizarea setului de date	303
12.1.4 Evaluarea algoritmilor	304
12.1.4.1 Cadrul automat de testare și evaluare a modelelor.....	304
12.1.4.2 Construirea de modele.....	304
12.1.5 Selecția celui mai bun model.....	305
12.1.6 Realizarea de predicții	306
12.2 Gruparea primară a algoritmilor de tip Machine Learning	306
12.2.1 Algoritmi de învățare supervizată/supravegheată.....	306
12.2.2 Algoritmi de învățare nesupervizată/nesupravegheată	307
12.2.3 Algoritmi de învățare semisupervizată/semisupravegheată.....	307
12.3 Prezentare generală a algoritmilor de tip Machine Learning (ML)	308
12.3.1 Algoritmi bazați pe similitudini	308
12.3.1.1 Algoritmi de tip ML pentru regresie	309
12.3.1.2 Algoritmi bazați pe instanțe	309
12.3.1.3 Algoritmi de regularizare	310
12.3.1.4 Algoritmi bazați pe arbori de decizie	311
12.3.1.5 Algoritmi Bayes-ieni.....	311
12.3.1.6 Algoritmi de clustering.....	312
12.3.1.7 Algoritmi de învățare bazați pe reguli de asociere	312
12.3.1.8 Algoritmi bazați pe rețele neuronale artificiale.....	313
12.3.1.9 Algoritmi de tip Deep Learning-DL (de învățare profundă).....	314
12.3.1.10 Algoritmi de reducere a dimensionalității.....	314
12.3.1.11 Algoritmi de asamblare	315
12.3.1.12 Alți algoritmi de tip Machine Learning.....	316
12.4 Pachetele de top din mediul R utilizate în sfera Machine Learning.....	316

Capitolul 13

Predicția unui fenomen socioeconomic	319
13.1 Formularea problemei	319
13.2 Predicția utilizând modele stohastice.....	319
13.3 Predicția utilizând modele bazate pe funcții de transfer	320
13.4 Alegerea unei metode de predicție.....	320

Bibliografie	327
Anexe	333
A1. Eliminarea outlierilor în Excel.....	333
A2. Eliminarea outlierilor în R.....	333